

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. III. Quænam sint radices, unde provenit obligatio restituendi?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

VIII. Petrus Navar. lib. 4. cap. 4. putat, unum tantummodo peccatum committi ab eo, qui per multum temporis non restituit, si tale peccatum per propositum restituendi non interrumpatur; censet enim actus internos moraliter interrumpi per actus contrarios dumtaxat. Sed communior sententia est in contrarium; communiter enim Doctores censent peccatum hoc interrumpi moraliter, non solum per actum contrarium, seu per propositum restituendi, sed etiam per hoc, quod non censeatur amplius virtualiter perseverare, sive desinat perseverare virtualiter per quamcumque distractionem etiam involuntariam, per somnum, &c., ut multi docent, sive per hoc, quod cesset obligatio restituendi ex aliquo capite, puta ex impotentia, & deinde reviviscat, sive per hoc, quod iterum quis utatur re aliena, aut illam vendat, donet, &c.; vel si appareat novum damnum confurgere creditori ex omissione restitutionis; puta si in carcerem detrudendus sit, eo quod non habeat unde alteri solvat, quod debet; Sic enim hæc voluntas causandi novum damnum non continetur moraliter in illo peccato retentionis rei alienæ, atque adeo videtur esse novum peccatum in confessione aperendum modo explicato.

ARTICULUS III.

Quænam sint radices, unde provenit obligatio restituendi?

- I. Duplex est radix, ex qua sequitur obligatio restitutionis, videlicet Injusta acceptio, & Res accepta.
- II. Obligatio restitutionis orta ex prima radice injusta acceptionis haberi non potest citra actionem damnificationis; secus vero si oriatur ex secunda radice rei accepta.
- III. Non cessat obligatio restitutionis ci-

tra restitutionem, si ea oriatur ex prima radice; potest tamen sine restitutione cessare, si ex secunda radice oriatur.

- IV. Quando oriatur onus restitutionis ex prima radice, nullum debet pati damnum damnificatus; quando vero oriatur ex secunda, nullum debet pati damnum, qui restituit.
- V. Sicut non consurgit onus restitutionis ex læsione justitiæ distributive, Legalis, aut Vindicative, ita neque ex damnificatione contra alias virtutes a justitia.
- VI. Hinc non tenetur ad restitutionem Medicus, si ex incuria agrotum occidat, quando nullo accepto stipendio medetur: Nec Clericus alium inadvertenter occidens vacando venationi prohibita: Nec omit- tens succurrere extreme indigenti: Nec violans justitiæ legalem.
- VII. Qui alium inadvertenter infamavit, ubi id advertit, tenetur famam restituere ex titulo injusta acceptionis potius, quam rei accepta.
- VIII. Judex ad restitutionem tenetur, si pecuniam accipiat pro ferenda sententia justa, non tamen si accipiat pro ferenda sententia injusta, patratō tali scelere.

I. **P**remitto duas potissimum assignari radices, seu capita, unde pullulat onus restituendi. Prima est injusta acceptio rei alienæ. Secunda est ipsa res aliena accepta, videlicet sine iusto titulo. Ratio est, quia restitutio est actus justitiæ commutativæ, ponens aequalitatem inter debitorem, & creditorem; cum autem duobus titulis possit aliquis esse creditor, vel quia injuste aliquid ab eo acceptum est, vel quia eo invito res sua detinetur; ideo duplex datur caput restitutionis, Injusta acceptio, & Res accepta: Quæ tamen capita aliquando etiam concurrunt; nam si quis, verbi gra-

gratia, injuste accipiat equum alienum, & invito domino illum retineat, ex utroque capite tenetur restituere; Quando vero equus post injustam acceptionem moritur, tunc fur tenetur restituere solum ex primo capite injustae acceptionis, non vero ex re accepta, cum illam non habeat: Quod si equus in tuum stabulum sine tua culpa transeat, tunc solum teneris restituere ex secundo capite, videlicet ex re accepta, non vero ex injusta acceptione. Alii cum Diana assignant tertiam radicem restitutionis, videlicet ex contractu injusto, sed hæc ad primam radicem injustae acceptionis reducitur: Ex contractu vero justo (sicut etiam ex lege positiva non præsupponente damnificationem injustam) non oritur obligatio restitutionis strictè dictæ, ut quando quis debet reddere depositum, aut solvere gabellas, vel pretium rei emptæ, quia in tali casu non habetur compensatio damni illati, ut diximus art. 1. Quartam alii radicem recensent, videlicet ex injusta damnificatione, quando scilicet pure damnificatur alter sine propria utilitate, verbi gratia occidendo ejus equum, incendendo domum &c.; Hæc autem radix communiter a Theologis cum D. Th. apud Croix n. 18. reducitur ad primam radicem injustae acceptionis, quatenus isthæc damnificatio est quædam accipio, seu subtractio rei alienæ.

II. Inter has duas radices restitutionis multiplex intercedit discrimen: primum est, quod obligatio orta ex injusta acceptione haberi non possit sine actione damnificativa, (& quidem externa; nam per meram internam operationem nemo in re damnificatur;) & ideo dicitur esse obligatio ex delicto: Econtra obligatio orta ex re accepta haberi potest sine ulla actione læsiva, sed præcisè per hoc, quod res aliena accepta habeatur sive in se, sive in suo effectu, puta in lu-

cro inde deducto.

III. Secundum discrimen est, quod prior obligatio non cessat nisi postea restitutione: Posterior vero cessare potest etiam sine restitutione; nam si res accepta apud te inculpabiliter pereat, non teneris restituere; Si tamen illam inculpabiliter consumas, sed per illius consumptionem factus sit ditior; verbi gratia, si comedisti frumentum alienum pro tuo, quia tale frumentum in utilitate allata perleverat, teneris restituere solum illud, in quo factus es ditior, seu quantum consumpsisses de tuo frumento, si non habuisses alienum; Quod si res accepta pereat, postquam sciveris esse alienam, & ex gravi culpa distuleris restituere, teneris ad restitutionem ex capite injustae acceptionis: nisi tamen eodem modo certo res periisset apud dominum, ut infra dicitur.

IV. Tertium discrimen est, quod obligatus ad restitutionem ex prima radice tenetur ad illam, etiam cum suo detrimento; secus vero obligatus ex secunda radice. Et ratio est, quia sicut dominus rei nullum subire debet damnum ex injusta tua damnificatione, ita tu nullum debes sentire damnum ex re accepta sine tua culpa. Ex quo fit, quod si dominus rei sit absens, tenearis restituere rem propriis expensis, si obligaris ad restitutionem ex prima radice, prout infra explicabitur: Econtra si obligaris ex secunda radice, satis est, ut moneas dominum de re sua, ut ille suis expensis illam recuperet. His explicatis, querendum ex quanam damnificatione, ac deinde in articulo sequenti ex quanam culpa oriatur obligatio restitutionis. Ostendimus autem in primo articulo, ex violatione justitiæ distributiæ, Legalis, aut Vindicatiæ non oriri hanc obligationem, discutiendum nunc an oriatur ex læsione aliarum virtutum a justitiâ Commutativa; unde

de prima radix obligans reum ad restitutionem sit solum injusta acceptio, seu damnificatio.

V. Quæritur itaque, An obligatio restituendi confurgat etiam ex damnificatione contra alias virtutes a justitia? Verbi gratia, si quis ex odio Titii illum julte ad mortem damnet, aut occidat, ac bona ejus incendat; Aut si vovens dare eleemosynam Petro, illam deneget, unde Petrus grave damnum subeat; Aut si quis non impediatur homicidium, vel furtum, peccando solum contra charitatem, non contra justitiam, utrum teneatur in his casibus ad restitutionem, quamvis non interfuerit injusta acceptio, seu damnificatio adversus justitiam commutativam?

Respondeo negative cum communi contra Ricchard., Cajet., Angel., Gabriel., Valent. disp. 5. quæst. 6. num. 3. Ratio est, quia ex illa virtute oritur obligatio restituendi, cujus virtutis est actus ipsa restitutio; sed restitutio est actus justitiæ, & quidem commutativæ; ergo ex violatione solum hujus virtutis oritur obligatio restituendi. Major patet. Minor constat ex dictis art. I. Restitutio enim est compensatio damni illati secundum æqualitatem arithmeticam; ergo debet supponere jus strictum in alio, ex cujus læsione detur obligatio compensationis; hoc autem jus a sola justitia commutativa respicitur; ergo restitutio est actus solius commutativæ; atque adeo sicut non confurgit onus restitutionis ex læsione justitiæ distributivæ, Legalis, aut Vindicativæ, ita a fortiori neque ex damnificatione contra alias virtutes a justitia.

VI. Hinc deciduntur innumeri alii casus. Primo enim si ægrotus moriatur ex incuria medici, qui nullum stipendium accipit, medicus non tenetur ad restitutionem; quia solum peccavit contra charitatem, non contra

justitiam; contra quam peccaret, si stipendium acciperet; Sicut etiam si promittendo gratis operam suam ægroti, esset causa damni non observando promissum; Nam, ut notat Less. lib. 2. cap. 18. num. 17. qui non observat promissionem, quamvis non teneatur restituere lucrum cessans, tenetur tamen compensare omne damnum emergens, cujus ipse est causa non observando promissum; unde in his casibus ad restitutionem Medicus teneretur.

Secundo, si quis navans operam rei illicitæ, exempli gratia si Clericus navans operam venationi clamorosa, inculpabiliter occidat hominem putans esse feram, non tenetur ad restitutionem, quia peccavit solum contra obedientiam venando, non contra justitiam occidendo inadvertenter.

Tertio, si quis omittat succurrere extreme indigenti, non tenetur deinde restituere illam eleemosynam denegatam, aut compensare damnum inde secutum, quia obligatio succurrendi oriebatur ex charitate, & misericordia, non ex justitia.

Quarto, qui segetem, verbi gratia, ab alio incensam non extinguit, cum commode possit, non tenetur ad restitutionem, quia peccat solum contra charitatem, non contra justitiam, si non sit custos, nec suæ curæ seges sit commendata; Quod si ipse alienam segetem inculpabiliter incendat, & non statim extinguat, cum commode possit, tunc contra justitiam peccat, & ad compensationem damni obligatur, ut docent communiter.

Quinto, si reus legitime interrogatus neget veritatem, unde damnum fisco, vel alteri sequatur, non tenetur ad restitutionem, ut notat Tambur. cap. 2.; quia solum peccat contra justitiam legalem; cum non teneatur ex commutativa justitia dicere veritatem, aut procurare utilitatem aliorum; idem-

demque probabiliter docent Less., Sanch., & alii apud Trull. de Testibus, ut diximus in tractatu de Legibus quaest. ult. art. 3. Nec tenetur ad restitutionem Judex, qui iuste reum condemnat secundum allegata, & probata; quamvis blandis verbis, aliisque modis contra charitatem exhibitis extorserit ab illo confessionem, unde damnetur: Et universim qui iustitiam distributivam, aut legalem, vel vindicativam violat sine violatione commutativæ, ad restitutionem non tenetur, ut ostendimus art. 1.

VII. Opponitur ad hæc: Qui aliquem inculpabiliter, aut saltem sine gravi culpa propter inadvertentiam infamavit, ex communi sententia tenetur ad restitutionem famæ, quando advertit se illum infamasse; atqui ad hanc restitutionem neque tenetur ex re accepta, cum nihil alterius apud se habeat; neque tenetur ex peccato illo contra iustitiam, cum supponatur inculpabiliter illum infamasse; ergo falsum est, quod obligatio restitutionis solum oriri possit ex re accepta, aut ex peccato contra iustitiam, seu ex injusta acceptione.

Respondet Less. cap. 2. dub. 22. hunc ad restitutionem teneri ex re accepta, quia infamator retinet quodammodo famam alienam, cum in aliorum mentibus pravam opinionem inculpabiliter ingestam relinquit. Equidem respondeo cum Lug. disp. 15. detractorem in tali casu non teneri ad restitutionem ex re accepta; quia fama nullo modo potest dici quod sit apud detractorem, cum per detractionem extinguatur; sed teneri ex injusta acceptione; non quia peccaverit contra iustitiam, quando inadvertenter infamavit, sed quia peccat contra iustitiam, si advertendo ad damnum inculpabiliter illatum, non statim illud refarciat: Ac similiter qui inculpabiliter incendit domum alterius,

ubi advertit ad damnum inculpabiliter illatum, tenetur statim illud impedire pro viribus, ne ulterius prosequatur; & si non curet incendium extinguere, tenetur ad restitutionem ex titulo injustæ acceptionis, seu damnificationis, quia scilicet non impediendo damnum inculpabiliter illatum, seu non extinguendo statim, quantum potest, incendium, peccat tunc contra iustitiam.

VIII. Ex dictis sequitur decisio celeberrimi illius dubii, de quo agemus quaest. 3. art. 1. An scilicet accepta ob turpem causam sint restituenda? Dicendum enim restituenda esse, si traditio, vel acceptio rei sit contra iustitiam, secus vero si sit contra alias virtutes: Quare, verbi gratia, restituendum est quod recipit Judex ad ferendam iustam sententiam & quod recipit Episcopus ad conferendum simoniace beneficium; sicut etiam quando filius familias, aut fur donant rem non suam. Contra vero non tenetur ad restitutionem Judex, qui recipit pecuniam ad ferendam sententiam injustam post patratum tale scelus; aut qui aliquid recipit ad se inebriandum, ad fornicandum, ad confingendum ludolum, &c., ut explicabimus in loco.

ARTICULUS IV.

Ex quam culpa contra iustitiam oriatur obligatio Restitutionis?

- I. *Culpa alia est Theologica, alia Juridica, & illa vel mortalis, vel venialis, sive ex parvitate materiae, sive ex imperfecta deliberatione; Hæc vero vel lata, vel levis, vel levissima.*
- II. *Ad contrahendam obligationem restitutionis requiritur culpa Theologica contra iustitiam commutativam: Lata culpa juridica dicitur trahere onus restitutionis, quatenus ra-*